

Eram în Pesta când a început povestea asta. Ce naiba, Pesta să fi fost? Poate Buda. Una e cocoțată sus pe deal și cealaltă e vizavi, de partea cealaltă a fluviului. În fine, n-are importanță. Mă aflu în Budapesta când a început povestea asta și eram un bărbat în floarea vârstei, zdravăn ca un bivol, chipeș ca un adonis, cu mustăți răsucite ca niște coarne de berbec și cu o sculă de puteai să agăți și prosoape pe ea.

Acum, în schimb, sunt un boșorog care se sperie și de umbra lui. Nu trebuia să amân atâta. Dacă citești asta înseamnă că am murit. Mereu mi-am dorit să scriu cuvintele astea: „Dacă citești asta înseamnă că am murit.“ Asta și „Era o noapte furtunoasă și întunericul învăluia totul“. Adevăratele povești încep după cuvinte de felul ăsta.

Drept să-ți spun, chiar e o noapte furtunoasă și întunericul învăluie totul, e un întuneric de-ți bagi degetele-n ochi, mai puțin de-a lungul docurilor, care sunt cuprinse de flăcări; e o beznă s-o tai cu cuțitul, asta dacă nu pui la socoteală bombele care explodează, tunetele și fulgerele, trosnetul pârjolului, bucățile de metal care pică din cer, mari cât un pian, șuierând prin aer, obuzele care cad pe acoperiș bubuind, ca o ploaie de ace încinse.

Acum două ore eram pe Wilhelmstrasse. Am dat de un puști – să tot fi avut vreo paisprezece, cincisprezece ani, nu știu să spun exact, în ziua de azi ar fi în stare să arunce pe oricine în mașina asta de tocat. Deci puștiul de care-ți zic, în uniforma lui prăpădită, mândru nevoie mare, conducea o coloană de italieni spre docuri, unde aveau să-și petreacă noaptea. Asta este pedeapsa pe care o rezervăm aliaților noștri atât de îndatoritori. Asta merită dacă îndrăznesc să iasă din joc la mijlocul partidei. Axa lu' pește prăjit. Frăția internațională a fascismului și a

național-socialismului n-are decât să se ducă naibii. Ce ne pasă nouă de mizilicurile astea? Cât e ziua de lungă, îi chinuim pe bieții amărâți ca pe hoții de cai, numai ce nu-și dau duhul, și pe urmă îi înghesuim în docuri ca să vedem dacă încă o noapte de bombardamente nu i-ar înveseli un pic.

Se târau în pantofii lor scâlțiați de carton, în frunte cu puștiul care se prefăcea că mărșăluiește, purtându-se ca și cum el i-ar fi condus, când de fapt singurul lucru care-i ținea în mișcare era gândul la un codru de pâine și la supa de varză. Din senin, puștiul a strigat „Stop!“, a căscat ochii la mine de zici că eram Winston Churchill, m-a împuns cu pușca și mi-a ordonat să-i arăt actele. Rahat cu ochi! Ce naiba, am 73 de ani! Cine a mai auzit de spion la 73 de ani?

Am început să mă caut de acte prin buzunare. Între timp, el se proțapise în mijlocul drumului ca să nu pot fugi. Stătea ușor aplecat, cu amândouă mâinile pe pușcă, gata să treacă la fapte dacă m-aș fi hotărât dintr-odată să-l pun la pământ și să-i fur italienii. Așa că, bineînțeles, când i-am prezentat actele, ca un bun cetățean al *Reich*-ului ce sunt, nu a putut să le ia fiindcă avea mâinile ocupate.

— Deschide-le! mi-a spus el.

Zis și făcut.

— Mai sus!

Le-am ridicat.

— Vai de mine, nu se poate!

Mă privea teribil de concentrat, uitându-se când la mine, când la fotografia din pașaport.

— Adu-l mai aproape, mi-a spus.

Așa am făcut. Eram în fața lui, ținându-i pașaportul chiar sub nas, când deodată s-a pornit o rafală de vânt și puștiul s-a făcut nevăzut. Fără nicio veste. Fără nicio sirenă. Doar o bombă care a căzut atât de aproape, încât nici măcar nu am auzit-o până nu a aterizat, trecând direct prin acoperișul casei din colț și despiciând-o până la parter. Tot peretele a căzut la pământ, ai fi zis că l-a tăiat cineva ca pe o felie de tort. A căzut peste puști, dar eu am scăpat nevătămat. Pe mine nu mă atinsese nimic. Nicio cărămidă, nicio stînghie, nici măcar un ciob de sticlă. Nimic. Am simțit suflarea ca de foc trecând pe lângă mine și am crezut că

o să mor. Am auzit-o cum rage, mormăie, mârâie, de mi-a stat inima în loc, iar acum mă dor toate oscioarele de parcă aș fi pătimit trei runde cu un turc într-un ring de box sau trei zile cu turcoaicele într-un bordel. Costumul mi-e și acum pârilit și încă mai am între dinți niște praf de la tencuială, dar măcar n-am murit. Puștiul a murit și eu nu. Am luat-o la sănătoasa – crede-mă că la nevoie încă mai pot să fug, și încă așa de iute, de zici că am aripi la călcăie, nu te uita că-s bătrân. Am tot ținut-o într-o fugă până am ajuns aici, la micuța mea rulotă. Am intrat repezător și am încuiat ușa, ca și cum câteva scândurele de lemn și două foi de tinichea ar putea să țină bombe la distanță. De data asta am scăpat, dar până mâine-dimineață tot o mierlesc eu. Cinci luni au trecut de când au aterizat Aliații în Normandia și la radio ne tot anunță că bravele noastre trupe o să-i arunce înapoi în mare din clipă în clipă. Între timp, ei vin cum au chef și bombe cad una după alta, buf-buf-buf, ca un plod răzgâiat care-și calcă în picioare castelele de nisip, flăcările se aprind în noapte ca niște flori sălbatice, copiii se fac nevăzuți în pulberea stărnită de bombe. De asta avem parte. Dar ne merităm soarta, așa ne trebuie dacă l-am urmat până în pânzele albe pe nenorocitul ăla tâmpit care nu poate să-i sufere pe evrei.

Dar nu pot să stau aici toată noaptea și să fac pe mine de frică, așteptând să cadă bombe, așa că m-am apucat de scris.

Vreau o ultimă rundă de aplauze înainte de căderea cortinei. Vreau să vină cineva, să scurme prin ce va fi rămas din rulota mea, să dea peste manuscrisul ăsta și să spună „Vai de mine, nu se poate!“, așa cum a spus și puștiul ăla când mi-a văzut pașaportul. Vreau ca toată lumea să știe cum Otto Witte, acrobat din Hamburg, a ajuns regele Albaniei.

Așa o poveste merită primită cu surle și trâmbițe. Merită fete cu pene în păr și fuste cu paiete. Jocuri de lumini și o cortină de catifea. Nu se cade să începi o astfel de poveste cu un bătrân care se cacă pe el în timpul unui raid aerian. O să rup paginile astea și o s-o iau de la capăt.

Eram în Pesta când a început povestea asta. Ce naiba, Pesta să fi fost? Poate Buda. Una dintre ele e cocoțată sus pe deal și cealaltă e vizavi, de partea cealaltă a fluviului. Ce să mai, eram în Budapesta. Eram eu, Otto Witte, acrobat din Hamburg; amicul meu de-o viață, Max Schlepsig, înghițitor de săbii și forțos de profesie; Profesorul Alberto von Mesmer, enciclopedia ambulantă, care avea un număr de citire a gândurilor împreună cu superba lui fiică, Sarah; și, în sfârșit, Tifty Gourdas. Tifty se dădea contesă maghiară, izgonită din palatul părintesc pentru că se îndrăgostise de un umil profesor de dans. Noi credeam cu toții că asta e o minciună gogonată, dar fata dansa de ziceai că-l are pe dracu-n sânge și se despuia ca nimeni alta. Și când zicea că „se îndrăgostise de un umil profesor de dans“, probabil voia să spună cu totul și cu totul altceva. Din când în când, Tifty și cu mine obișnuiam să facem cu totul și cu totul altceva, doar așa, ca să ne mai încălzim un pic în nopțile reci de iarnă. Îți cam intră frigul în oase când dormi în aer liber, sub o bucată de pânză. De altfel, nici nu poți s-o condamni pe sărmana fată, căci tare chipeș mai eram!

După ultima reprezentație a serii Tifty obișnuia să dea spectacole în particular pentru câte un grup select de gentlemen. Doar pentru tipi aleși pe sprânceană, nu pentru orice terchea-berchea. Dădeam cu toții fuga să pregătim culcușul pentru ponei și urși, măturam merele pădurețe din cupolă, iar apoi întindeam un acoperământ de catifea peste cele câteva băncuțe de lângă scenă. Pe urmă, eu mă duceam să dau la o parte apărătoarea cortului și îi găseam acolo așteptând, câte unul sau doi. Erau niște domni spilcuiți, cu bastoane, pelerine de operă și papioane

simandicoase. Nu știu cum aflau de spectacolele astea. Din câte știu eu, nu le făceam niciodată reclamă, dar presupun că umbla vorba. Nu-s prea multe de făcut în Cașovia într-o seară de luni, și când se dezbrăca Tifty zău că rămâneai cu gura căscată.

Eu și Max stăteam undeva în spate. Tifty voia să fim și noi acolo, ca să fie sigură că micile ei spectacole particulare nu devin prea intime. Noi încasam banii și nu păstram niciodată nici măcar un sfanț pentru noi. Așa era și corect. Că doar nu pe noi veneau să ne vadă dându-ne jos pantalonii. Nu, îi dădeam totul lui Tifty, până la ultimul bănuț, dar ea avea întotdeauna grijă să ne recompenseze într-un fel sau altul – cu bani sau în natură. Eu unul nu duceam niciodată lipsă de o bere sau de o îmbrățișare când era Tifty prin preajmă, și bănuiesc că nici Max nu rămânea pe uscat. Așa e corect. Adevărul este că împărțeam totul ca frații.

Iată-ne deci în Budapesta, pe mine, pe Max, pe Profesorul Alberto von Mesmer și pe fete.

Aveam după-amiaza liberă între reprezentații și tare aș fi băut o bere, dar Max avea chef să vadă un film, așa că ne-am dus cu toții. Pe vremea aceea, să mergi la cinematograful era cu totul altceva decât în ziua de azi. În primul rând, nu exista cinematograful în adevăratul sens al cuvântului. Astăzi cinematograful este un palat magnific, cu sute de locuri, cu oglinzi și candelabre, cu draperii elegante și fete care duc tăvițe cu înghețată. Bineînțeles, asta era pe vremea când încă se mai găsea înghețată și când încă nu se alesese praful de toate cinematografele.

Dar pe vremea aceea puteai să vezi un film în orice cârciumă lăsată de Dumnezeu. Aveai parte de un cântecel și de o berică, poate prindeai și un spectacol de comedie sau niște dansatori – numai să nu fie duminică – sau câini care făceau tot felul de giumbușlucuri (eram înnebunit după asta), iar pe urmă se stingeau luminile și începea filmul. Dar filmul ca atare nu era decât una dintre atracțiile serii. Nimeni nu credea că filmele o să aibă viață lungă.

Deci stăteam acolo, înșirați cu toții pe o bancă lungă. Parcă văd și acum: amicul meu Max la un capăt al băncii, pe urmă profesorul și Sarah. Apropo, v-am spus că profesorul era orb?

Sarah stătea lângă el ca să-i poată șopti la ureche ce se întâmplă pe ecran.

Ce vremuri! Tot aia era dacă filmul era făcut în Anglia, în America sau în Germania, că și așa n-avea cuvinte. Tot omul înțelegea. Ți da joc de scenă! În schimb, acum totul stă în vorbărie. Nici dacă am putea nu am avea de ce să aducem un film american în Germania. Filmele vorbite au distrus cinematografia, ascultă la mine. Actorii de azi nu mai știu să joace cu adevărat.

Deci iată-i pe bunul meu amic Max, pe profesor și pe Sarah, care îi sușotea la ureche. În ziua de azi tare își mai ies oamenii din fire când se întâmplă așa ceva! Nu le place să se vorbească în timpul spectacolului. Toată lumea te „șșșt”-uiește, lucru care, după mine, e culmea neobrăzării. Pe vremea mea oamenii se implicau mult mai mult, strigau la personajele din film, le spuneau „să bage capul la cutie” sau „să dea zor”. Acum totul e de o politețe înfiorătoare. Mă rog, presupun că oamenii mai închideau și ei din ochi pentru că profesorul era orb și ar fi dat banii degeaba pe bilet dacă nu i-ar fi povestit cineva ce se întâmplă pe ecran.

Cum Sarah stătea la stânga mea, am profitat de întuneric ca să-mi strecur mâna pe sub fusta ei și i-am gădilat puțin poponețul; Tifty stătea la dreapta mea, așa că mi-am strecurat cealaltă mână sub fusta ei, i-am gădilat și ei poponețul, și n-am de gând să vă spun unde era mâna lui Tifty în timpul ăsta. Noroc că Sarah nu era o fată din acelea. Nici nu vreau să mă gândesc ce s-ar fi întâmplat dacă mâinile lor s-ar fi întâlnit, dar Sarah era fată cuminte. Sarah era felul acela de fată cu care te însori.

Tare plăcut e să stai pe întuneric cu o fată drăguță, dar să stai pe întuneric cu două fete drăguțe e și mai și.

Nu știu tu cum ești, dar eu nu țin minte prea multe filme. Dacă mergi la cinematograful într-o zi și, când începe cel de-al doilea film proiectat pe ziua aceea, îți dai seama că l-ai mai văzut, s-ar putea să ți-l amintești, dar altfel câte filme îți amintești cu adevărat, cadru după cadru, scenă cu scenă, câte filme derulezi la infinit în minte când stai pe întuneric și închizi ochii?

Ei bine, așa îmi amintesc eu filmul ăla. Până la ultima tuse, până la ultimul scuipat și pârț din el. Măculiță, ce mai film! Nu

mai văzusem așa ceva. A făcut valuri. Din câte îmi amintesc, cei care îl turnaseră furaseră ideea din cartea altcuiva, ceea ce mie mi se pare o stratagemă grozavă. Altcuiva se chinuiește să scornească o poveste, să înnegrească pagină după pagină (lucru care nu e chiar de ici, de colo, după cum constat și eu acum), și pe urmă vii tu și faci un film direct după ea. Dacă stai să te gândești puțin, asta cu făcutul filmului e partea ușoară. Se spune că o imagine face cât o mie de cuvinte. Nimic mai adevărat. N-ai nevoie să risipești litri de cerneală ca să descrii maxilarul puternic al eroului sau bidiviul lui care mănâncă jar. Nu te mai obosești să inventezi cine știe ce metafore simandicoase, ca atunci când te apuci să spui că prințesa are pielea catifelată și albă ca pana găștii sau alte minuni de felul ăsta. Pur și simplu le faci poze și toți pot să vadă singuri că prințesa e o bunăciune și că eroul are un maxilar cât botul unui crucișător și un bidiviu cât o locomotivă.

Dar, cum ziceam, nu-i condemn că au furat povestea. Era o poveste așa de bună, că era cât pe ce să mă facă să vreau să citesc cartea. Se numea *Prizonierul din Zenda* și era despre un tip care se duce într-o țară de la capătul pământului și află că seamănă leit cu noul rege, numai că regele zace închis într-o temniță de către vărul său malefic și, dacă nu apare la propria încoronare, acest văr urmează să pună mâna pe tron. Așa că prietenii regelui îl găsesc pe tipul ăsta care arată exact ca el, îl dau drept rege, îl încoronează, îl eliberează pe adevăratul rege și la final, în semn de mulțumire, pe *Doppelgänger*¹ îl dau afară din țară în șuturi.

E un film pe cinste. Are de toate: romantism, suspans și lupte de capă și spadă – o groază de lupte de capă și spadă –, și țin minte că pianistul e extraordinar, surprinde foarte bine atmosfera, știe ce să cânte pentru părțile siropoase, când tipul se pupă cu prințesa și încearcă să o împace, ce să cânte când apar personajele negative sau când eroii își încrucișează săbiile. Și erau niște lupte în adevăratul sens al cuvântului, nu ca maimuțările astea de fătălăi pe care le vezi în ziua de azi pe la internatele

¹ „Sosie” (germ. în original).